

Ulkoasiainministeriölle

Viite: HEL7M0720-22

Asia: Lapsiasiavaltuutetun lausunto YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen välikausikyselyyn

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Lapsiasiavaltuutettu arvioi käsiteltävää asiaa lapsen oikeuksien yleissopimuksen näkökulmasta.

Lapsiasiavaltuutetun kommentit YK:n lapsen oikeuksien komitean loppupäätelmien (2011) suositukseen nro A15

YK:n lapsen oikeuksien komitea on antanut loppupäätelmät Suomen 4. määräaikaisraportointiin vuonna 2011 (CRC/C/FIN/CO/4*). Suositus nro 15 koskee riippumatonta seuranta. Komitea suosittelee, että sopimusvaltio lisää yleistä tietoisuutta ja erityisesti lasten tietoisuutta, kansallisten järjestelmien mahdollistamista eri valitusmenettelyistä sekä tehostaa eduskunnan oikeusasiamiehen ja lapsiasiavaltuutetun yhteistyötä. Lisäksi komitea kehottaa sopimusvaltiota varmistamaan tälle kansalliselle järjestelmälle tarjotaan henkilöstö- ja taloudelliset sekä tekniset resurssit, joilla taataan sen riippumattomuus, tehokkuus ja saavutettavuus.

Tietoisuuden lisääminen valitusmenettelyistä

Lapsiasiavaltuutetun toimivaltaa ei kuulu yksittäisten tapausten käsittely. Lapsiasiavaltuutetun toimistolle saapuu kuitenkin vuosittain 500-700 kansalaisyhteydenottoa, joissa suurimmassa osassa yhteydenottaja tarvitsee neuvoa, mihin viranomaiseen olla yhteydessä ja usein myös siitä, miten toimia, jos katsoo, että viranomainen on toiminut lainvastaisesti tai muuten epäasianmukaisesti.

Lapsiasiavaltuutettu vastaa yhteydenottoihin pääasiallisesti ohjaamalla yhteydenottajan oikeaan viranomaiseen sekä neuvomalla käytettävistä oikeusturvakeinoista ja niistä vastuussa olevista viranomaisista, kuten aluehallintovirastot, eduskunnan oikeusasiamies ja oikeuskansleri. Lapsiasiavaltuutetun verkkosivulle Yhteydenotto-kohtaan on kerätty myös tiivis lista eri tilanteisiin sopivista yhteydenottotahoista.

Lapsiasiavaltuutettu on aktiivisesti lausunnoissaan ja muissa kannanotoissaan korostanut ihmisoikeuskasvatuksen merkitystä. Ihmisoikeuskasvatuksella lisätään lasten tietoisuutta omista oikeuksista, johon liittyy lapsille ja nuorille annettava turvataitokasvatus. Turvataitokasvatuksen kuuluu tärkeänä osana oikeusturvakeinoista tiedottaminen ja niiden käytössä opastaminen. Lapsiasiavaltuutettu on korostanut, että lapsille ja nuorille tieto on annettava heille ymmärrettävässä ja heidät tavoittavassa muodossa. Turvataitokasvatuksesta olisi huolehdittava kaikilla kouluasteilla ja jo päiväkotien toiminnassa.

Lapsiasiavaltuutettu on pyrkinyt tiedottamaan aktiivisesti muun muassa lainvalmistelun yhteydessä antamissaan lausunnoissaan Euroopan neuvoston ministerikomitean hyväksymistä lapsiystävällisen oikeudenkäytön suuntaviivoista. EN:n lapsiystävällisen oikeudenkäytön suuntaviivat soveltuvat kaikkiin tilanteisiin, joissa lapset joutuvat tekemisiin rikos-, siviili- tai hallinto-oikeudellisen järjestelmän kanssa, riippumatta siitä, missä asemassa tai millä perusteella lapsi on tilanteeseen joutunut. Suuntaviivoissa todetaan muun muassa, että lapsilla olisi oltava oikeus käyttää asianmukaisia riippumattomia ja tehokkaita valitusmenetteilyjä.

Lapsiasiavaltuutettu ja eduskunnan oikeusasiamies ovat säännöllisesti yhteydessä ja käsittelevät ajankohtaisia lapsen oikeuksiin liittyviä kysymyksiä. Lapsiasiavaltuutettu tekee myös tarvittaessa viranomaiskanteluita eduskunnan oikeusasiamiehelle lapsen oikeuksien loukkauksista, kun tällaisia tilanteita tulee lapsiasiavaltuutetun tietoon esimerkiksi kuntavierailuilla tai lapsiasiavaltuutetun tavatessa erilaisia lapsiryhmiä. Näissä tilanteissa on kyse loukkauksista, jotka voivat tulla lapsiasiavaltuutetun tietoon yksittäisen lapsen tilanteen kautta, mutta joilla on laajempaa merkitystä lasten oikeuksien toteutumiseen joko yleisesti tai tietyn lapsiryhmän kohdalla.

Lapsiasiavaltuutetun toimiston vuositeema 2016 on ”Onko lapsella oikeusturvaa?”. Lapsiasiavaltuutettu keskittyy vuoden aikana tiedottamaan oikeusturvaan liittyvistä kysymyksistä, sekä lapsille, vanhemmille ja lasten kanssa työskenteleville aikuisille. Vuoden 2016 aikana aiheesta myös herätetään yhteiskunnallista keskustelua ja tuetaan Suomen valtiota tunnistamaan lasten oikeusturvan kehittämisessä olevia ongelmia ja mahdollisuuksia.

Kansallisen järjestelmän riippumattomuuden, tehokkuuden ja saavutettavuuden takaaminen

Laissa lapsiasiavaltuutetusta (1221/2004) todetaan, että lapsiasiavaltuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton (1 § 2 mom). Vuoden 2014 lopussa lakiin lisättiin lapsiasiavaltuutetulle velvollisuus antaa kerran neljässä vuodessa eduskunnalle kertomus toimialtaan.

Lapsiasiavaltuutetun toimistossa työskentelee lapsiasiavaltuutetun lisäksi lakimies, kaksi ylitarkastajaa sekä hallinnollinen avustaja. Resurssit vaativat muun muassa eri tahoilta toimistoon kohdistettuihin odotuksiin ja toiveisiin nähden tarkkaa priorisointia ja toimintojen pitkäkestoista suunnittelua. Toimisto on pyrkinyt hallitsemaan työmäärää tarkentamalla tehtäväkuvaansa entistä selkeämmin viranomaistoiminnaksi sekä keskittymällä lapsiasiavaltuutetusta annetussa laissa säädettyihin arviointi- ja seurantatehtäviinsä (sisältäen lausuntojen antamisen sekä kannanottojen ja aloitteiden tekemisen) sekä lasten osallisuuden vahvistamiseen ja lapsen oikeuksien viestintään. Myös vuosittaisen teeman määrittely on ollut keino hallita työmäärää suhteessa käytettävissä oleviin resursseihin.

Lapsiasiavaltuutettu kehittää jatkuvasti verkossa tapahtuvaa viestintäänsä, jolla laajennetaan saavutettavuutta. Lapsille suunnatut Lasten sivut -verkkopalvelu on parhaillaan uudistettavana. Lapsiasiavaltuutettu tiedottaa myös aktiivisesti toiminnastaan ja lapsen oikeuksiin liittyvistä asioista sosiaalisessa mediassa.

Jyväskylässä 28.1.2016

Tuomas Kurttila
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies